

МИСИОНАРЕЊЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У МЕДИЈИМА

Александра Броћета¹

САЖЕТАК

Циљ рада је сагледавање заступљености тематике хришћанског учења и мисионарења Српске православне цркве у електронским и штампаним медијима. Да ли и колико црква као вјерска заједница прати научна и техничка достигнућа и да ли на модернизован начин жели приближити своје учење православним хришћанима и уопште човјечанству, заинтересованом за проширивање вјерских, образовних и читалачких видика, показатељ истраживање кроз православну литературу и медијске објаве у штампаној и писаној форми.

Рада ће анализирати и заступљеност књига и часописа на тематику православне вјере у књижарама, на штандовима књига и на Сајму књиге, као и издавачима, који објављују књиге са наведеном тематиком и посебним освртом на Бањалуку, Београд, Републику Српску, Србију и Црну Гору.

Задатак рада је да истражи колико је српска, православна црква заступљена на телевизији. Да ли постоје ТВ канали, који се баве искључиво православном тематиком?

Циља рада је одговорити на наведена и низ других питања у сврху приближавања православне вјероисповијести вјерницима и осталим читаоцима и слушаоцима електронских и штампаних медија.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ: Православна црква, православна вјера, мисионарење, медији

SERBIAN ORTHODOX CHURCH MISSIONARY IN THE MEDIA

SUMMARY

The aim of the paper is to analyze the representation of the topic of Christian learning and missionary work of the Serbian Orthodox Church in the electronic and print media. Whether and to what extent the church as a religious community follows scientific and technical achievements and whether he wants to bring his teachings closer to Orthodox Christians and humanity in general in a modernized way, interested in expanding religious, educational and reading perspectives, will show research through Orthodox literature and media publications in printed and written form.

The paper will also analyze the representation of books and magazines on the subject of the Orthodox faith in bookstores, on book stands and at Book Fair, as well as publishers, who publish

¹ Мр Александра Броћета, е-маил: brocetaa@yahoo.com

on the said subject with a special focus on Banja Luka, Belgrade, Republic of Serbian, Serbia and Montenegro.

The task of the paper is to investigate the extent to which the Serbian Orthodox Church is represented on television.

Are there TV channels that deal exclusively with Orthodox topics?

The goal of the work is to answer the above and a number of other questions in order to bring the Orthodox faith closer to believers and other readers and listeners of electronic and print media.

KEYWORDS: *Orthodox church, orthodox faith, missionary work, the media*

УВОД

Свеобухватност потребе за проширивањем мисионерања Српске, православне цркве у медијима је прилично велика, а аутор рада ће са научног становишта покушати сагледавати прилике и чињенично стање.

Потреба за духовним укрепљењем је све већа, јер се свијет налази на значајној раскрсници између добра и зла, између правде и неправде, мира и рата, смиревања и распламсавања сукоба, нестанка вируса и појаве нових, као и личних превирања и недоумица. Колико су вјера и духоност потребни сваком човјеку за превазилажење проблема и одржавање мира у души и да ли проучавање духовне литературе помаже у борби са разним, непријатним, животним искушењима показаше ток и закључак рада. Кроз кратки историјат цркве и њено учење аутор ће приказати неопходност и потребу за проширивањем мисионарења и упознавања вјерника са дубином и порукама православне вјере.

ХРИШЋАНСКА ЦРКВА И ВЈЕРА

Црква је Богом установљена заједница људи, уједињених вјером у једнога Бога, Светим тајнама, законом Божијим и црквеном управом. У цркви је човјекова личност највећа светиња. Зато је Црква заједница, а не друштво у коме се човјек као појединац губи. Оснивач Цркве је Богочовек Исус Христос. Он је глава Цркве. Зато је Црква Богочовечански организам, односно сам Богочовек (Епископи СПЦ, 2000:18-19).

Хришћанска вјера постоји више од 2000 година и својим трајањем је показала да се преноси кроз вијекове. У почетку је била ријеч, која се распламсала на спектар реченица, мисли, поука, завјета, правила, молитви, Богослужења итд. Преносила се у породици са предака на потомке, као и на вјерским окупљањима (Литургијама, бесједама). Богослужења преносе живу ријеч Христову.

Будући Света по призивању, Црква је носитељка благодати, коју Дух Свети не престано на њу излива од дана Педесетнице. Благодат се преноси сваком од њених чланова, у почетку кроз Крштење, а потом и кроз остале Свете Тајне. Живот у Цркви јесте управо живот у Христу и зато тај живот свагда јесте подвижништво, које искључује сваку пасивност (Московски, Влахов Ј., Шмеман А., Н. Лоски В., 2014:336).

Хришћанска вера је Христово знање о најважнијим тајнама бића и живота, које знање људи могу примити само веровањем у Њега, а не својим сопственим напо- рима. Она је вера у Христа и Христово откровење. Она је лично, јединствено и пот-

пуно откровење Бога људима ради њиховог просвећења и спасења (Велимировић Н., 2010:8).

Поклоничка путовања у којима вјерници посјећују Света мјеста су један од облика сазнавања и учвршћивања православне вјере. А сегмент, који повезује све нити су медији. На почетку штампани, а касније електронски, медији вјерницима пружају сазнања кроз књиге, часописе, ТВ и видео снимке и радио емисије.

Православна вјера није наметљива и зато су се полако појављивале мисионарске радио станице и ТВ канали са вјерским програмом.

Православље је вјера, која има највећу амбицију да остане вјерна Христу, Његовој истини и Његовој љубави. То од њега захтијева и највише конзервативности, али и највише толеранције у исто вријеме (Кангрга Н., 2016:8).

МИСИОНАРЕЊЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У ШТАМПАНИМ МЕДИЈИМА

Укус подразумијева различитост. Љубитељи штампане ријечи своје слободно вријеме одвајају за читање књига и часописа, а прије тога посјећујући књижаре, продајна мјеста са књигама и Сајам књиге. Љубитељи електронских медија гледаће тв сарджај на телевизору или путем интернета на компјутеру.

Вјерници бирају медиј, који им највише одговара. У овом дијелу рада, акценат је на мисионарењу Српске, православне цркве у штампаним медијима.

Мисионарење као савршени вид служења у Цркви, заузима посебно и благословено место, јер за свој темељ има Спаситељеву заповест, коју је упутио својим светим Апостолима, а преко њих и свима нама као припадницима Цркве. Преподобни и богоносни отац наш Порфирије Кавсокаливит, савремени светогорски старац, мисионарење упоређује са литургијским служењем, са заједничким делом многих на добро и на спасење свих. По дубокој подвижничко - теолошкој мисли овог угодника Божјег, сваки истински мисионар јесте са-литург, онај, који ширењем речи Божје саслужује литургу. (<https://misionar.spc.rs/misionar> 12, 19.8.2022.)

Кроз историју човјечанства постоје бројни документи, књиге и часописи са хришћанском тематиком. Рад ће се базирати на штампане медије 20. и 21. вијека, који су заступљени у књижарама, библиотекама и на Сајму књиге. У Бањалуци се налази православна књижара – галерија „Ризница“, која представља велико, духовно благо. У понуди садржава велики избор православних, духовних књига. Најпродаваније књиге су Свето писмо, Псалтир, дјела Светог Владике Николаја Велимировића, Светог Аве Јустина Поповића, Патријарха Павла, савремених православних мислилаца, теолога, који носе ријеч Христову.

У оквиру књижаре, Ризница нуди наслове свих православних издавача на српском језику: Задужбина манастира Хиландар, Светигора, Беседа, Каленић, Истина, Видослов, Двери српске, Образ светачки, Глас Цркве, Православац као и манастирска издања. Поред тога нудимо пробране наслове из националне књижевности, српске историје, културе, традиције. (<http://www.knjizarariznica.com> 19.8.2022.)

У животу наше Цркве и у нашој, теолошкој мисли ми смо имали такве двије духовне величине, какве од Светог Саве наовамо нисмо имали. Први је Владика жички и охридски др Николај Велимировић, а други је нешто млађи његов савреме-

ник и пријатељ, професор Теолошког факултета, духовник манастира Ћелије, архимандрит др Јустин Поповић. Народ их је сматрао за живота Светитељима. Владика Николај био је један од најрелигиознијих пјесника, недостижан стилиста, неупоредив код нас као говорник, неуморан писац многих вјерских чланака и књига. Међу најважнијима су: Омилије, Беседе под гором, Душа Србије, Молитве на језеру, Охридски пролог, Мисионарска писма, Духовна лира. Отац Јустин је у своје вријеме сматран и проглашен за највећег живог, православног теолога. Његова студија о религији Достојевског представља нешто најљепше што је о томе написано. Његове најважније књиге су: Догматика (у 3 тома), Житија Светих (у 12 томова), тумачења новозаветних списа (у 7 томова) (Кангрга Н., 2016:221)

Најважније православне, духовне књиге су Свето писмо, Псалтир и Молитвеник. Поред набројаних, велику важност имају акатисти и житија Светаца. Српска, православна црква се између осталог, одржала на Предањима, тако да велику улогу у мисионарењу имају књиге и часописи.

Блаженопочивши Патријарх Српски Павле својим животом је свијетлио и обасјавао православне хришћане, који су слиједили његов пут. Оставио је бројна дјела на духовну корист своје пастве. Посебно се издвајају: Будимо Људи (2014), Извештаји са Распетог Косова (2013), Нека питања наше вере (2015), Пост и Свето причешће у Православној цркви (2010), Живот по Јеванђељу (2010).

Српска Православна Црква је као израз пастирске бриге и љубави, давне 1958. године почела са издавањем часописа Православни мисионар, који је од својих почетка за циљ имао искључиво мисионарско делање унутар Цркве. Пут овог значајног мисионарског часописа у великој мери трасирали су његови знаменити уредници, врлински архипастири словесног стада Христовог: Блаженопочивши Епископ браничевски Хризостом (Војиновић), Епископ новосадски и бачки др Иринеј (Буловић) и Епископ шабачки Лаврентије (Трифуновић). За Православни мисионар година 2008. представља један нови почетак. На првом месту, одлуком Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, часопис је проглашен за званично мисионарско гласило Српске Православне Цркве за младе. (<https://misionar.spc.rs/misionar> 19.8.2022.)

Српска, православна црква се одликује душекорисним часописима за одрасле, али и са часописом за младе. Часопис „Светосавско звонце“ је прилагођен најмлађем узрасту, који кроз вјеронауку полако упознаје православну вјеру. Такође, организује наградне пјесничке и ликовне конкурсе на најмљау популацију.

Најчитанији православни часописи на територији Србије, Републике Српске и Црне Горе су: Православље (Новине српске Патријаршије), Светигора (Митрополија црногорско – приморска), Благовесник (Манастир Липовац), Пут, истина и живот (Манастир Лепавина), Светосавац (Храм Светог Саве), Гласник Косова и Метохије, Саборник (Саборна црква у Београду), Богословско братство (Богословија у Фочи), Виноград Господњи (Епархија бачка), Мисионарски листићи (Црква у Обреновцу), Хришћанска љубав (Манастир Светог Василија Острошког у Бијељини).

Такође, у црквеним и манастирским продавницама могу се набавити књиге и часописи. Посматрајући писану ријеч везану за хришћанску тематику, неизбјежно је споменути и љекара, професора и теолога Владету Јеротића, који је савршено повезао православље са животним проблемима, недоумицама и страховима износећи

пред читаоца љубав као путказ живљења. Читаоци, жељни духовног укрепљења бирају књиге: Само дјела љубави остају (1996.), Разговори са православним духовницима (1994), Вера и Нација (1995), Старо и ново у Хришћанству (1996), Учење Светог Јована Лествичника и наше време (1996), Учење Светог Исака Сирина и наше време (1997), Духовни разговори (1997), Хришћанство и психолошки проблеми човјека (1997), Мудри као змије, безазлени као голубови (2000).

МИСИОНАРЕЊЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА

Телевизија као моћан електронски медиј, гледаоцу пружа осим текстуалног садржаја и визуелни програм, који доприноси употпуњености прихватања информација. Као бржи облик „конзумирања“, још увијек је популарна и привлачнија од радио станица.

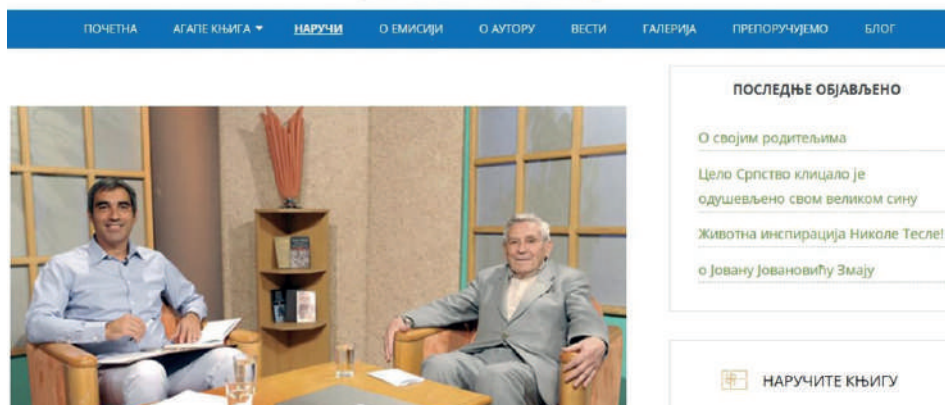
Компетентна медијска комуникација представља, с обзиром на индивидуалног реципијента, ону интерактивну и партиципативну, на друштвене дискурсе усмјерену пажњу, која с једне стране омогућује да разлике (у искуству, мишљењу и намјерама) постану заједничке, а с друге стране истовремено што је од великог значаја јамчи расподјелу друштвености (Бауер Т.А. 2007). Посматрајући садржај великог броја канала, може се закључити да не постоји велики број емисија, протканих православном духовношћу. Искорак је направљен појавом емисије „Агапе“, која је привукла велики број гледалаца.

Агапе је српска ток-шоу телевизијска емисија чији је аутор и водитељ Александар Гајшек. Серијал Агапе почео је у октобру 2005. године на телевизији Студио Б, ексклузивним интервјуом са патријархом Павлом, а потом наставио са сталним гостом, академиком Владетом Јеротићем. Глобална тема је Савремено друштво и религија. Подтеме су биле: смисао, вера, брак, породица, васпитање, медији, љубав, наркоманија, вера и болест, вера и нација, жена и мушкарац, снови, живот и смрт, магија и мистика и стваралаштво. Данас се емитује на јутјуб каналу Агапе — Александар Гајшек. (Преузето 19.8.2022. са <https://agape.rs/o-emisiji-agape>)

На територији Републике Српске, јавни сервис РТРС емитује двије емисије тематиком ослоњене на православну вјеру, „Православље“ и „Ријеч вјере“.

Желећи да гледаоце у Републици Српској, али и свуда гдје допире сигнал РТРС-а, упознамо са основним истинама православне вјере, али и информишемо о важнијим дешавањима у животу Православне цркве, реализујемо сваке друге недјеље емисију „Православље“. Да „Православље“ има своју гледалачку публику најбоље потврђује њен програмски континуитет, јер се ова емисија већ дужи низ година, под истим именом, емитује на програму наше медијске куће. (Преузето 20.8.2022. са <https://www.rtrs.tv/program/emisija>)

У жељи да унаприједи религијску културу и међурелигијски дијалог на нашим просторима, Телевизија Републике Српске покренула је 8. априла 2001. године специјализовану емисију под називом „Из вјерских заједница“. Нешто касније емисија мијења назив у „Ријеч вјере“, али карактер остаје исти. (Преузето 20.8.2022. са <https://www.rtrs.tv/program/emisija>)

Слика 1: Насловна веб страна емисије „Агапе“
(Преузето 20.8.2022. са <https://agape.rs/o-emisiji-agape/>)

Телевизија „Храм“, основана 2015. године, коју преносе бројни, кабловски оператери на територији Србије, Црне Горе и БиХ је изузетно гледан медиј, који је поред кабловског емитовања заступљен и на Интернет мрежи, а оно што је посебно корисно је праћење достигнућа и кориштење друштвених мрежа: Фејсбук страница, Твитер налог, Инстаграм налог, Ју тјуб лакал и наравно посједовање веб странице. Масовно комуницирање је веома важно, јер се информације јавно просљеђују свим групама корисника, од којих ће једни показати заинтересованост, а други неће жељети прихватити медијски садржај. Актуелно извјештавање информација привлачи кориснике медија.

Телевизија Храм (ТВ Храм) је непрофитна телевизијска станица верника основана са циљем да религија, култура и образовање добију своје место у медијском простору Србије. ТВ Храм се бави популаризацијом Српске православне цркве, православља, културе и уметности, едукацијом и информисањем, при чему посебну пажњу поклања промоцији теократије и установа културе, као и уметника из Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине.

(Преузето 20.8.2022 са <https://sr.wikipedia.org/wiki/ТелевизијаХрам>)

Пажљиво креирана програмска шема је прилагођена одраслима и дјеци и садржи вјерски, документарни, дјечији и музички програм.

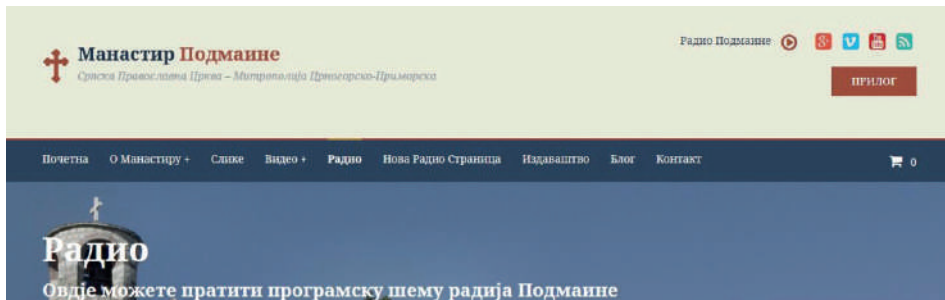
Слика 2: Заглавље насловне стране веб странице ТВ „Храм“ (Преузето 20.8.2022 са <https://www.tvhram.rs/>)

Електронски медиј са дугом традицијом је радио, који се може слушати путем ФМ фреквенције, али и путем Интернета. Посматрајући и истражујући постојање радио станица, специјализованих за вјерски садржај, може се закључити да у Србији постоји највише православних, вјерских радио станица, које својим постојањем и тематиком мисионаре и долазе до вјерујућег народа. Најслушаније радио станице су: „Слово љубве“ (Архиепископија београдско – карловачка), „Милешева“ (Епархија милешевска), „Беседа“ (Епархија бачка), „Златоусти“ (Епархија шумадијска), „Искон“ (Епархија врањска), „Глас“ (Епархија нишка), „Словословље“ (Црквена општина суботичка), „Искон“ (Епархија ваљевска), „Српски Сион“ (Епархија сремска).

Слика 3: Заглавље насловне стране веб странице радија „Словољубве“
(Преузето 20.8.2022. са <http://www.slovoljubve.com/>)

Постоје и два вјерска, Интернет православна радија, који су изузетно слушани, а налазе се на територији Црне Горе, Интернет радио (манастира Подмаине) и Интернет радио „Благовести“ (манастира Лепавина) у Хрватској.

Слика 4: Заглавље насловне стране веб странице манастира Подмаине (Преузето 20.8.2022. са <https://manastirpodmaine.org/radio/>)

ТВ канали и радио станице, које програм емитују путем Интернет мреже, а и остале, које посједују фреквентни сигнал своје мисионарење базирају и на веб страницама, на којима се може погледати најава програма, садржај емисија и комплетна тематика, везана за православну вјеру.

Највећи дио радијског програма заснива се на томе да радио станица изабере одређени дио популације, циљну групу и покушава да дође до ње кроз распоред и садржај свог програма. Емитовање за одређену циљну групу веома је повезано са концептом „животног стила“. Познавање животног стила слушаца може се приписати медијима, истраживачким тимовима и њиховој способности да одреде профил и душу својих слушаца. (Булатовић Г., Булатовић Љ., 2009:76)

Вјерска радио станица може се оформити на два начина, као непрофитна и као профитна, с тим да је лакше добити фреквенцију као непрофитна радио станица, која свој програм искључиво базира на тематском садржају, док радио станица, која жели поред програма садржавати и маркетиншки дио, мора испуњавати одређене услове, ући у банкарски систем. Најлакши начин покретања рада радио станице је интернет домен. Слушање наведеног облика радијског програма не захтјева предајнике и остале техничке елементе.

Позиционирање се заснива на избору онога по чему желимо да будемо препознати. Позиционирање као стратегија отвара додатне могућности за нове варијанте, а тиме и за разноврсност. Позиционирање подразумјева избор одређених значења и њихово истицање. (Котлер Ф., Триас Де Бес Ф., 2005:41)

Слика 5: Заглавље насловне стране веб странице манастира Лепавина (Преузето 20.8.2022. са <http://www.manastir-lepavina.org/stranica.php?id=18>)

Веома је важно доношење одлуке о оснивању вјерске радио станице, која мора бити у сагласности са епископом, свештенством и државом, као и са Регулаторном агенцијом за комуникације, која одобрава почетак рада и издаје дозволу за рад. Трошкове покретања рада радио станице сноси Црква. Одлука се доноси пажљиво, а прије одлуке потребно је креирати пројекат и план рада.

Моћ да се донесе одлука или да се спријечи спровођење одлука важан је аспект у односу стратегије и културе. У неким организацијама доношење одлука врло је децентрализовано и запосленима на нижим положајима је дозвољено да доносе прилично важне оперативне одлуке. (Боуман К., 2003:128)

Опстанак телевизијских канала и радио станица уско је повезан виртуелном мрежом – интернет. У раду на тему мисионарења Српске, православне цркве у медијима, наведена је могућност слушања програма путем линкова, који су повезани са веб страницом радија.

Интернет је гигантски, свјетски систем комуницирања и информисања, преко кога се обављају различити послови информатичко – комуникацијског и комерцијалног карактера, изводи масовна едукација на најширем појмовном плану, остварује духовна размјена. (Суша Б., 2009: 200)

Прва, међународна конференција о дигиталним медијима и православној, пастирској бризи одржана је 2015. године у Митрополији Глифаде (Атина, Грчка) на којој је присуствовало двадесет Архиепископа, укључујући представнике Патријарха Грчке, Грузије, Румуније, Кипра, Јерусалима, Албаније и других, православних цркви, велики број свештенства и мирјана. Конференцији су такође, присуствовали и професори универзитета и стручњаци из 21 државе.

Многи учесници су констатовали да су главне одлике нашег доба „дигитализација“ живота, односно улазак технологије у све сфере: рад, информисање, образовање, пријатељство и међусобне односе. Тако је током конференције пружена могућност интернет мисионарима, који су дошли са свих крајева света, да представе своје интернет мисионарске пројекте и поделе са осталим учесницима своје богато искуство и укус плодова свог труда. Приказани су начини искоришћавања могућности сарадње дигиталних медија за формирање истинске хришћанске свести, за стварање дигиталних библиотека за напајање жедних знања са истинских извора хришћанске традиције, за типологију публике, а дати су и закључци о захтевима савременог човека. Кроз све то чак је учесницима пружена прилика да упознају једну димензију, која још није сагледана у целини, тј. мисли се на однос православног монаштва и интернета, његово сагледавање са стране аскетске традиције и предлоге које дају монаси и монахиње. (Преузето 20.8.2022. са http://www.manastir-lepavina.org/video_lep/pdf/)

Комуникација увијек има захтјеве да прималац постане неко, уради нешто, вјерује у нешто. Она увијек тражи мотивацију. Може се рећи да је комуникација моћна, ако одговара тежњама, вриједностима, сврхама примаоца. Уколико није у складу са његовим тежњама, вриједностима, мотивацијама, мало је вјероватно да ће бити примљена или у најбољем случају да ће јој се пружити отпор. Наравно да у свом најснажнијем облику, комуникација изазива конверзију, тј. промјену личности, вриједности, вјеровања, тежњи. (Дракер П., 2006)

За крај писања рада о мисионарењу Српске, православне цркве у медијима потребно је истаћи снимање играних и документарних филмова на тему православне вјере. Приказивање филмова у кино салама, затим на дВД и УСБ носиоцима звука и слике и на ју тјуб каналу у многоструком доприноси новим, вјерским знањима и сазнањима. Филм „Божији човек“ („Man Of God“) привукао је пажњу и публицитет великог броја гледалаца, који су имали прилику погледати животопис великог, грчког, православног Светитеља, Светог Нектарија Егинског. Филм је тематиком приближио живот Светог Нектарија кроз вјеру, наду, страдање и чудо. Постоји низ душекорисних филмова снимљених на тему православља од којих се могу издвојити: документарни филмови о Владици Николају Велимировићу, о Светом Ави Јустину Поповићу, „Света Блажена мати Матрона“, „10 дана на Светој Гори“, „Русија – велика тајна“, затим руски, играни филм „Острво“ и многи други.

ЗАКЉУЧАК

Анализирајући штампане и електронске медије, проналазећи велики број књига и часописа са православном, духовном тематиком, слушајући и гледајући вјерски програм са посебним емисијама, темама и музиком, програмским садржајем, који доприноси приближавању вјерника духовности и вјери, може се закључити да Српска,

православна црква на просторима Србије, Републике Српске и Црне Горе изграђује и учвршћује свој мисионарски пут ненаметљиво, али у исто вријеме постојано и прихватљиво за сваког ко жели да свој живот усмјери на духовне стазе религије. Користећи виртуелну мрежу – Интернет доступност програмског садржаја је свеобухватна и прилагодљива, тако да у било којем моменту вјерник и сваки други слушалац и гледалац, може доћи до споменутог садржаја.

Посебно је значајно одржавање Научних конференција на тематику виртуелног мисионарења Православља и приказивања научних достигнућа из ове области. Највећи број православних, вјерских радио станица и радија путем Интернета налази се на територији Србије. Снимање документарних и играних филмова је још један облик приближавања вјере и цркве народу, жељном духовног укрепљења.

Штампани медији постојано се крећу на устаљеној и провјереној стази мисионарења, проналазећи пут до заинтересованих читалаца. Двије хиљаде година постојања Хришћанства и 800 година постојања Српске православне цркве је показатељ да ријеч Христова живи и живјеће до краја постанка свијета, а научна сазнања ће свакако користити у сагледавању наведене тематике.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бауер, Т. А. (2007). Медији за отворено друштво: Медијска одговорност као темељ демократске културе. Загреб: ICEJ
2. Боуман, К. (2003). Стратегија у пракси. Нови Сад: Прометеј
3. Булатовић, Г. Булатовић, Љ. (2009). Увод у масовне медије. Нови Сад: Sekoom books
4. Дракер, П. (2006). Мој поглед на менаџмент: Нови Сад
5. Епископи, СПЦ (2000). Православна веронаука поводом 2000 година хришћанства. Батајница: Српска, манастирска штампарија
6. Кангра, Н. (2016). Живети љубављу Христовом – изабрана дела – књига II. Цетиње: Светигора
7. Котлер, Ф. (2005). Латерарни маркетинг. Нови Сад: Асее Adizes
8. Московски, Ф., Влахос Ј., Шмеман А., Н. Лоски В. (2014). Верујем, исповедам, чекам – Основне православне вере. Цетиње: Светигора
9. Велимировић, Н. (2010). Вера Светих - православна веронаука. Београд: Alexandria
10. Суша Б. (2009). Основи комуницирања. Сремски Карловци: Sekoom books
11. Интернет извори:
12. <https://misionar.spc.rs/misionar>
13. <http://www.knjizarariznica.com>
14. <https://agape.rs/>
15. <https://www.rtrs.tv>
16. <https://www.tvhram.rs>
17. <http://www.slovoljubve.com>
18. <https://manastirpodmaine.org>
19. <http://www.manastir-lepavina.org>